
SATO NORIKO¹ – SZÉKÁCS ANNA²

Egy magyar-japán közös szerkesztésű japán nyelvkönyv készítésének tanulságai – módszertani, kultúraközi és gender szempontból

Issues on the Working Practices, Intercultural Communication and Political Correctness in Hungarian-Japanese Collaborative Project for Editing a Japanese Language Textbook in Hungary

This paper presents experiences and lessons from the viewpoint of working practices, intercultural communication and political correctness based on a new textbook in Japanese, Dekiru 1-2. This work was carried out in Hungary in September, 2007 by a Hungarian-Japanese bicultural team.

The Association of Japanese Language Teachers in Hungary and the Japan Foundation (JF) launched the collaborative project of editing a new textbook on the Japanese language on the basis of the CEFR. The first volume was published in August of 2011. The two authors of this paper took part in this project as writers and editors of the textbook from the beginning. The editing committee consists of six members. Two of them are Hungarian teachers and one is native Japanese. This represents the Hungarian side. Two others are Japanese Language experts assigned from the JF and one is a Japanese language teaching assistant in the Budapest office of the JF.

During the process of establishing and organizing the teams each editor assigned his/her responsibilities and the concepts associated with the flow of information and division of labour for the editing project. As a result of this, conflicts often occurred due to cultural differences in organizational behaviour related to teamwork. These conflicts were similar to those in Japanese companies abroad.

Bevezetés

Magyarországon a japán nyelv oktatásának erős hagyománya van (1922 óta tanítják intézményes formában) és több mint 25 éve töretlen a japán nyelvtanítás iránti megújult lelkesedés. Ma intézményesen általános iskolában, középiskolában és felsőoktatásban tanulható a japán nyelv, két helyen van japán szak és számtalan nyelviskola kínál különböző szintű kurzusokat. A japán nyelvtanulást, nyelvtanítást koordináló szakmai szervezet, a Magyarországi Japánnyelv-oktatók Társasága (MJOT) 2001-ben alakult, és részt vett a japán nyelv kétszintű érettségi követelményrendszerének kialakításában, és a KER szintjeihez igazításában. Az MJOT feladatának érezte nyelvtanítást segítő kiadványok létrehozását is; magyar-japán, japán-magyar szógyűjteményt, érettségi felkészítő anyagokat, írásgyakorló füzetet publikált az elmúlt 10 év alatt.

Miután a hazai idegennyelv-oktatásban általánossá lett a KER követelményrendszere, szükségessé vált a japán nyelvtanításban is egy olyan tankönyv, mely szemléletében, elvárásaiban követi a KER-t, magyarul magyaráz, és kezdő szintről indulva juttat el az emelt szintű érettségi szintjére.

¹ BGF Külkereskedelmi Kar, Idegennyelvi és Kommunikációs Intézet, Nemzetközi Gazdálkodási Szaknyelvi Intézeti tanszék, Keleti Nyelvek, Orosz és Magyar, mint Idegen Nyelv tanszéki osztály, Keleti Nyelvek szakcsoport; dr. univ., főiskolai docens

² BGF Külkereskedelmi Kar, Idegennyelvi és Kommunikációs Intézet, Nemzetközi Gazdálkodási Szaknyelvi Intézeti tanszék, Keleti Nyelvek, Orosz és Magyar, mint Idegen Nyelv tanszéki osztály, Keleti Nyelvek szakcsoport; PhD, főiskolai tanár, szakcsoportvezető

2007-ben az MJOT és a Japán Alapítvány Budapesti Iroda (JA) szerkesztő bizottságot hozott létre egy japán nyelvkönyv-sorozat létrehozására. A cél egy olyan sorozat megalkotása volt, amely a japán nyelvet és kultúrát komplex módon mutatja be, KER alapon, a magyar nyelven keresztül. Az első kötet kezdő szintről indul és A2 szintre, a második kötet B1-B2 szintre jut el, míg a további kötetek szaknyelvi anyagot tartalmaznak. Az első kötet (melyről az alábbiakban részletesen szó lesz) 2011 augusztusában jelent meg a Nemzeti Tankönyvkiadó gondozásában (*Dekiru 1.*), a második kötet (*Dekiru 2.*) 2012 tavaszára készül el. A kötet címe azt jelenti 'tudom'.

A nyelvkönyvkészítés módja

A szerkesztőbizottságban az MJOT három nyelvtanára: Sato, Székács (BGF), Kiss Ilona (Bálint Márton középiskola), és a JA három munkatársa (két nyelvoktatási szakember és egy asszisztens) vett részt folyamatosan. A JA munkatársai két évente cserélődtek (az összesen hat munkatárs közül egy fő magyar, a többiek japánok.) A nyelvkönyv team-munkában készült, az egyes munkafázisokért a szerkesztőbizottság felelt. Mivel a nyelvkönyv a Japán-Magyar Együttműködési Fórum magyarországi japán nyelvoktatásra szánt anyagi keretéből készült (mely összeg a JA-on keresztül áll rendelkezésre), a munkafolyamatok könyvkiadással kapcsolatos részét, és a szervezési munkákat a JA kezelte. A szerkesztőbizottság először kialakította a tankönyv koncepcióját, létrehozta a sillabuszt, megalkotta az alaptörténetet, kiválasztotta az adott fejezethez tartozó feladatokat (can-do), hozzárendelte a nyelvtani anyagot, és ezek után az egyes fejezetek elemeinek (kvíz, sztori, gyakorlatok, can-do feladatok, kaleidoszkóp, japán kultúra) kidolgozására felkérte az MJOT japán és magyar tanárait. A megszülető anyagot a szerkesztőségi üléseken a szerkesztőbizottság értékelte, majd elfogadta vagy átdolgozásra visszaküldte, esetleg a bizottság maga átírta, újírta vagy egyes részeit kihagyta. A munka során kialakult egy írói gárda, akikkel a szerkesztőbizottság együttműködött, anélkül, hogy a bizottság MJOT-s tagjai tudták volna, mely anyagot kik készítették. Ezt ugyanis a JA munkatársai titokban tartották, egyrészt mert munkaszervezési kérdésnek vették, másrészt mert nem akartak „arcvesztést” okozni azoknak a tanároknak, akiknek az írása végül nem került be a kötetbe.

A nyelvkönyv koncepciója, szerkezete

A nyelvkönyv tartalmi újdonsága, hogy japán és magyar kulturális egyezéseket és különbségeket dolgoz fel az alaptörténetben, a feladatokban és a kultúra bemutatásán keresztül. A KER követelményeire épít, és az elsajátítás folyamatát szüntelenül ellenőrzi. Azáltal, hogy a japán, és más országbeli szereplők mellett magyarok is szerepelnek, sőt főszereplők, lehetőség nyílik a magyar és japán kommunikációs stratégia ütköztetésére. A kezdő tankönyv alaptörténetét úgy kellett megtervezni, hogy középiskolások és főiskolások, egyetemisták is használhassák. Így az egyik főszereplő egy Japánban tanuló magyar fiatalember lett (Gergely japán családnál lakik, japán egyetemre jár), a másik egy japán gimnazistalány, aki Magyarországon tanul, és véletlenül Gergely húgának osztálytársa lesz. Így a történet egyszerre játszódik itthon, és kint, középiskolai és egyetemista környezetben. Tematikailag felöleli az iskola, család, orvos, közlekedés, utazás, ünnepek, szokások világát a két országban.

A fejezetek felépítése:

- A fejezet élén egy figura jelzi, hogy az adott fejezetben mit sajátít el a tanuló, mire lesz képes, ha végigtanulja a fejezetet.

- Megtanulok személyes levelet írni és olvasni.
- Megtanulok levelet és csomagot feladni a postán.
- Megtanulom elmesélni, hogy mit csináltam a hétvégén illetve a nyári szünetben.

- Fotóval vagy grafikával illusztrált kultúraközi kvíz, ami segíti a tanuló tájékozódását magyar-japán, később magyar-japán és nemzetközi viszonylatban (pl. ki köszön puszival, meghajlással, összetett kézzel, kézfogással stb.).
- Főszöveg, mely a történetet viszi tovább, többnyire három egységből áll, két japán és egy magyar helyszínnel. Műfaja párbeszédes jelenet, leírás, olvasnivaló szöveg, levél, mail stb.
- Gyakorlatok (előtte táblázatban az adott lecke nyelvtani újdonságai).

- Can-do feladatok, melyek ellenőrzik, hogy az adott tudásra szert tett-e a tanuló. A fejezet elején megjelenő figura újra megjelenik, és bemutatja mi az, amit már tud a tanuló.

- MÁR TUDOK...
- személyes levelet írni és olvasni.
  - levelet és csomagot feladni a postán.
  - elmesélni, hogy mit csináltam a hétvégén illetve a nyári szünetben.

- Önálló feladatok, melyek otthoni kutatómunkára serkentenek.
- Kaleidoszkóp, mely kis színes történeteket tartalmaz japánok vagy magyarok megélt tapasztalataiból.
- Minden negyedik fejezet után egy kétoldalas, magyar nyelvű, képekkel illusztrált ismertető található a japán kultúra egy-egy szeletéből.

A fejezeteken belül egy okos kis bonc figura (ikkyú san) figyelmeztet arra, amire különösen figyelni kell.

- A kötet végén fejezetekre lebontott nyelvtani összefoglaló van (magyar nyelvű, és a magyar nyelv-szemléleten keresztül magyarázattal).
- A kötet mellett, külön fűzve készült egy szószedet, mely fejezetekre bontva, majd abc rendben is tartalmazza a kötet szóanyagát (néhány témához illő plusz kifejezéssel).

Kultúraközi kérdések a szerkesztés során

1. A nyelvkönyv koncepciójában külön hangsúlyt kapott a japán és a magyar kulturális hasonlóságok és eltérések kiemelése. Több síkon is lehetőség volt erre. Egyrészt az indító kvíz segítette bemutatni a viselkedés- és szokásbeli, valamint a tárgyak használatából adódó eltéréseket, másrészt a bonc figura szerepeltetése is a figyelemfelkeltésre szolgált. Ugyanakkor a főszöveg, a sztori folyamatába is sikerült beépíteni kulturális szokás-különbségre mutató jelenségeket. Például az „orvosnál” részben a japán orvos figyelmezteti a főszereplő Gergelyt, aki megfázott és lázas, hogy aznap nem szabad fürödni (a japánoknál ez általános szabály), de az nem hangzik el, hogy másnap ne menjen lázasan iskolába (ami nálunk általános), mert csak az nem megy iskolába (vagy dolgozni) beteg, aki ki se tud kelni az ágyból.

A szerkesztés során felmerült az a kérdés, hogy mennyire legyen autentikus a főszövegek párbeszéde. Vagyis használja-e a középiskolás (egyetemista) fiatalok mai nyelvezetét. Alkalmazza-e a japán nyelv jellegzetesen homályos megfogalmazását, visszakérdező stílusát. Az előbbi kérdés azért váltott ki nagy vitát a szerkesztőségben belül, mert a beérkezett főszöveg anyag töményen tartalmazta a fiatalos stílusjegyeket. Itt kell megjegyezni, hogy a probléma azért nagyon nehéz, mert ha ezt a nyelvi mintát adjuk meg, akkor a tanulók csak kortárs kapcsolatban tudnak kommunikálni. Tehát azokat az elemeket, melyek később változhatnak is (divatszavak, lányok által használt férfinyelvi mondatzáró partikulák³) igyekeztünk korlátozni, helyettesíteni. A homályos mondat szerkesztésre, visszakérdezésre vonatkozó kérdés a középiskolai kipróbálás során merült fel. Ott ugyanis a tanulók nagy nevetéssel fogadták azt a párbeszédet, ahol az új információk után rendre visszakérdez a főszereplő. Felmerült, hogy „magyarosítani” kellene a párbeszédet, hogy ez ne legyen derűtség forrása. Ebben az esetben a szerkesztők egyértelműen elvetették a „magyarosítást”, hiszen pont azt tartották lényegesnek, hogy a japán kommunikációra oly jellemző homályosan megfogalmazott, kihagyásra épülő, a hallgató beleérzésére támaszkodó párbeszédhez legyen a tanulónak kommunikációs stratégiája, mely éppen nem más, mint a folyamatos visszakérdezés, a hallottak értelmezése és ellenőrzése.

2. Különös figyelmet igényelt, hogy a nyelvkönyv politikailag korrekt kifejezéseket, megfogalmazásokat tartalmazzon.⁴ Erre a szerkesztő bizottság eredetileg is figyelemmel kívánt lenni, de a szerkesztés során bebizonyosodott, hogy a politikai korrektségnek is vannak nehezen értelmezhető, vagy nehezen elfogadható fokozatai. A lexika terén arra kellett figyelni, hogy elavult kifejezés ne kerüljön a szövegbe (fogyatékosággal kapcsolatos kifejezések), illetve gender szempontból ne legyen megkülönböztető a kifejezés (erről később bővebben). Mivel a nyelvkönyvbe japán kultúrát, történelmet bemutató részek is kerültek, a politikai korrektség más vetülete is előkerült. A Japán földrajzát, történelmét tárgyaló résznél ütközött falba a szerkesztőség. Egy Japán térképet szerettünk volna

³ Hernádi, Székács: 2003, 88-129.

⁴ Sato, Székács: 2007.

szerepeltetni, de a távol-keleti térség területi vitái miatt ez meghíusulni látszott. Jó időbe telt, mire elértük, hogy egy határokat nem mutató, domborzati térképet be lehetett tenni. (Ha magán kiadásban készült volna a nyelvkönyv, nem okozott volna ilyen gondot, tudtuk meg később.) Ugyanígy japán államformájának megfogalmazása, egyáltalán szerepeltetése is vitát váltott ki. Japán részről inkább kihagyták volna, végül csak azért tehettünk bele egy politikailag korrekt, hosszú, némileg homályos megfogalmazást, mert meg tudtuk magyarázni, hogy ha nincs semmi utalás az államformára, a tanulók császárságnak fogják mondani Japán államformáját.

3. A gender kérdés politikailag korrekt kezelése azért volt fontos a szerkesztők számára, mert korábban készültek japán és nemzetközi felmérések⁵ a nyelvkönyvek gender kérdéseiről, és a tapasztalat elég lesújtó volt. A foglalkozásnevek nagy része mellett az illusztráció férfiakat szerepeltetett, esélyt sem adva a lányoknak a tanári, orvosi, rendőri, politikusi vagy sportolói hivatásra. Az üzleti tankönyvekben a főnök, a vezető mindig férfi, míg a kisegítő személyzet, a staff mindig nő volt. Így az új nyelvkönyvben a gender sztereotípiák elkerülésére törekedtünk. Egyrészt ügyeltünk a szereplők kiegyensúlyozott férfi-nő arányára (ez a női-férfi nyelv szempontjából is fontos⁶), másrészt igyekeztünk a foglalkozásokhoz nőket és férfiakat egyaránt hozzárendelni. Az illusztrációkra különös gondot kellett fordítani, mert a szerkesztőbizottság elgondolása sokszor nem jutott el az illusztrátorig, vagyis akit a szerkesztők nőnek képzeltek el, az az illusztrátor fejében sztereotipikusan férfiként jelent meg. Abból is probléma adódott, amikor a fordító gender-felfogása nem találkozott a szerkesztők elképzelésével. A nyelvkönyvhöz CD is készült Japánban, és ezért a CD-re vonatkozó utasításokat japán nyelvre fordították. A szövegben szerepelt egy bizonyos Kawakami sensei (*sensei* 'tanár/nő'), akit a szerkesztők tanárnőnek képzeltek, és akinek a főszereplő egy levelet ír. Az illusztráción egy boríték szerepelt, szabályos japán címzéssel, és a tanár Kawakami Yukiko (nő) nevével. A fordító azonban, aki a CD-re vonatkozó utasításokat adta, nem látta az illusztrációt, csak a szöveget, és úgy gondolta, hogy a *sensei* csak férfi lehet. Így a tanárt alakító hang férfihang lett. Mivel ez a hiba későn derült ki, az illusztráción a nevet csak az utolsó pillanatban sikerült férfinevre (Kawakami Yukio) javítani. Ugyanígy problémát okozott az is, hogy a japán küzdősportokhoz nem volt lányokat ábrázoló fotó, mindegyiken fiúk szerepeltek. Sok vita volt arról a szerkesztőségi üléseken, hogy a főszereplő japán fogadó családjának háziasszonya főállású háziasszony legyen-e, vagy dolgozzon részmunkaidőben, hogy ki az, aki komoly témákról beszélhet, nő vagy férfi, hogy ki lehet újságíró, nő vagy férfi, ki lehet jó matekból, fiú, vagy lány. A vélemények japánok és magyarok között sokszor mutattak eltérést.

4. Készítettünk egy felmérést japán nyelvet oktatók és tanulók körében arról, hogy van-e kapcsolat a japán nyelvoktatás és a gender között, kell-e tanítani a női-férfi nyelvet (csak tanári kérdés), hogy mely mondatzáró partikulát tekintenek nőinek, férfinek, vagy mindkettőnek (csak tanári kérdés), és mely foglalkozásokat és tulajdonságokat tekintik női, férfi, vagy mindkét nemre jellemzőnek (tanári és diák kérdés). A felmérésre az MJOT 24 tanára válaszolt, ebből 17 japán, és 7 magyar, a megkérdezett diákok a BGF KKK japánul tanuló hallgatói 42 fő (magyarok). A válaszokból az derült ki, hogy a magyar anyanyelvű tanárok szerint kell tanítani a nemek szerinti nyelvi eltéréseket, mert az a japán kultúra része, míg a japán anyanyelvű tanárok véleménye ebben megoszlik, nem ragaszkodnak hozzá. A mondatzáró partikulák használata és megítélése teljesen egyéni, nincs általánosan

⁵ Thomson, Iida:2002; Watanabe: 2006; Sato, Székács: 2007; Thomson, Otsuji: 2009.

⁶ Hidasi, Sato, Székács: 2010; Usami:2010; Székács: 2006; Kanai: 2002.

levonható következtetés. A foglalkozások tekintetében eltérést találunk a japánok és a magyarok között, ill. a tanár- és diákvélemények között. Férfifoglalkozás a magyarok szerint: a **főnök**, a **politikus**, a **rendőr**; a japánok szerint: a **rendőr**. Női a magyarok szerint: az **ápoló**, a **repció**; japánok szerint: a **repció**, a **telefonos**. A diákok szerint nő, vagy mindkettő a **tanár**, és az **újságíró**, míg a tanárok szerint a **tanár** és az **újságíró** inkább férfi. A tulajdonságok tekintetében egységesen mindenki női tulajdonságnak tartja: a **szép és a hisztis tulajdonságokat**, de a **veszekedés** csak a diákoknál és a magyar tanároknál női tulajdonság, a japán tanárok válaszaiban nincs nő. Egységes a megítélés abban, hogy az **erős** és **bátor** főleg férfi tulajdonság.

A szerkesztői munka munka-módszertani nehézségei

Az a tény, hogy a szerkesztőbizottságban japánok és magyarok együtt dolgoztak, többféle kihívást is jelentett. Egyrészt az ülések magától értetődően japánul folytak, mert nem mindenki bírta mindkét nyelvet. A nyelvtudás hiánya sokszor a kulturális ismeretek hiányával is együtt járt. Ez részben megnehezítette a szerkesztés munkafolyamatát, ugyanakkor segített abban, hogy mi magunk, szerkesztők is felfigyeljünk olyan japán vagy magyar sajátosságokra, amiket eddig nem, vagy nem jól tudtunk. Másrészt a közös munka kialakítása, a munkaszervezés során a szerkesztők ki-ki a saját munkafelfogásából kiindulva képzelte el a hatáskör, az irányítás, a felelősség, a munkamegosztás kérdését. Nem gondoltunk arra, hogy előre tisztázzuk, hogy ki irányít kit, hogy ki mit tudhat, ki miért felelős. Úgy gondoltuk, hogy „egy ügyért dolgozunk”. Elég sokáig úgy tűnt, hogy a felmerülő nehézségek csak átmenetiek, és ha problémák adódnak, az csak egyéni hozzá nem értésből fakad. Több évnek kellett elteltie, mire rádöbbsentünk, hogy szabályos japán vállalati munka-szituációban vagyunk⁷, ahol az információ-áramlás szabályozott, a főnök-beosztott viszony, és az uchi-soto⁸ elv érvényesül. A szerkesztőségen belüli munkamegosztás, felelősség kérdésében mutatkozott meg leginkább az eltérő gondolkodásmód. Miközben a szerkesztői munka folyt, lassan kiderült, hogy a szerkesztés mely területei azok, melyekhez a szerkesztők egy részének nincs hozzáférése. Először világossá vált, hogy az anyagi vonzatú kérdésekért (kapcsolattartás a kiadóval, a feladatok íróival, a CD kiadás, illusztráció) a JA felel. Így ezekben a kérdésekben nehezen lehetett a munkamenettel kapcsolatban, majd tartalmi vonatkozásban is információhoz jutni. Szerkesztőtársunk, aki hivatalnokként irányította munkánkat, információ-kérésünkre többször hangsúlyozta, hogy vannak kérdések, amikhez nincs közünk, nincs beleszólásunk. Szembetűnő volt a „tartalmi” kérdések fogalmának eltérő megítélése. Jó példa erre az illusztráció. Ezt, mint anyagi természetű kérdést nem mi intéztük. Minket, a szerkesztőbizottság MJOT-s tagjait arra bízattak, hogy dolgozzunk csak az anyagon, az illusztrációt majd a végén hozzátesszük. Ugyanakkor a gyakorlatok ellenőrzése a hozzátartozó illusztrációk nélkül lehetetlen, például. mivel a japán nyelvben nincs többes szám, vagy a nevekből nem tudni, hogy fiúra vagy lányra gondoltak, és aki az illusztrátornak az utasítást adta, az japán lévén erre nem gondolt. Vagyis, az elképzelés, hogy mindenkinek rész-feladatokat adnak ki, és majd a végén ezek összeilleszkednek, tartalmi okok miatt nem teljesülhetett. A tartalom és forma kultúránként eltérő megítélése a japán kultúra esetében különösen érdekes, a forma szerepe jelentősen nagyobb a tartalomnál. Erre példa a szerkesztőségi munkában a munkamenet formális felépítése, vagyis a munkaidő-vezetése egy formanyomtatványon

⁷ Nishida: 2007; Sato, Székács: 2008.

⁸ Hidasi: 2004.

(nem anyagi elszámolási okok miatt!). Az első kötet munkaszervezési hibáiból, kulturális ütközéseiből mindenki sokat tanult, és a második kötet már kiegyensúlyozottabb helyzetben készül. Nagyobb hatáskört kaptunk, és közvetlenebb az együttműködés. A vállaltszerű szervezeti keret azonban megmaradt.

További tervek, kötetek

A *Dekiru 2.* várható tavaszi megjelenése után a japán üzleti nyelv iránt érdeklődőknek egy az üzleti életbe bevezető, a munka világát bemutató *Business Dekiru* kötetet tervezünk. A *Dekiru* alapkoncepcióját megőrizve, a *Business Dekiru* can-do alapú, interkulturális ismereteket közvetítő tankönyv lesz, mely japán nyelven íródik, de magyarázatai magyar nyelvűek. Továbbvisz néhány szereplőt a *Dekiru 1, 2*-ből, és elhelyezi őket japán és magyar munkakörnyezetbe. A tankönyv felépítése: 12 fejezetből áll, három fejezetenként üzleti etikett és protokoll kérdéseket tárgyaló rész magyar és japán nyelven (hasonlóan a *Dekiru 1, 2* kulturális ismertető részeihez). A 12 fejezet megtanít kérést megfogalmazni, saját véleményét kifejezni, ellentmondani, kifogást emelni, reklamálni, engedélyt kérni, időpontot egyeztetni, telefonon jegyet rendelni, hotelt, asztalt foglalni, programot, munkahelyi rendezvényt szervezni, e-mailen üzleti levelet, faxot írni, üzenetet közvetíteni írásban, feljegyzést készíteni. Olvasáértéshez a magyar-japán kulturális és kereskedelmi kapcsolatok történetének szemelvényei szolgálnak anyagot. A tankönyv végére szógyűjtemény kerül. A tankönyvet mindazok haszonnal forgathatják majd, akik a *Dekiru 1, 2* elsajátítása után japán környezetben, vagy japán nyelvterületen keresnek munkát, vagy munkájuk során japánokkal kerülnek kapcsolatba.

IRODALOMJEGYZÉK

- HERNÁDI, A., SZÉKÁCS, A. 2003.: *A japán gazdaság, társadalom és kommunikáció átalakulása az évezredfordulón.* Budapesti Gazdasági Főiskola, Budapest. 180 p.
- HIDAS J. 2004.: *Interkulturális kommunikáció.* Scolar, Budapest.
- HIDAS, J., SATO, N., SZÉKÁCS, A. 2010.: *Nyelv és gender Japánban.* (Language and gender in Japan) In: *A tudomány nyelve – a nyelv tudománya. Alkalmazott nyelvészeti kutatások a magyar nyelvében.* XIX. Magyar Alkalmazott Nyelvészeti Kongresszus, Eger. 417–427.
- KANAI, K. 2002.: *Otokonoko ga Sukaato wo Haku Hi no Tameni.* (Arra a napra, amikor a fiúk is szoknyát hordanak) Gengo. Tokyo. Vol.31. No.2. 62–67.
- NISHIDA, H. 2007.: *Beikoku, chuugoku shinshitsu Nikkei kigyō ni okeru ibunka kan komyunikeeshon msatsu.* (Az Amerikában és Kínába telepedett japán érdekeltségű vállalatok kommunikációs konfliktusai) Kazama Shobo, Tokyo.
- SATO N., SZÉKÁCS, A. 2007.: *Politikailag korrekt nyelvhasználat az európai japán nyelvoktatásban és a távol-kelet térségi kutatásban,* In: Farkas, I. Molnár, P. (eds.) *Japanisztika 2005-2006.* Budapest. 149–160.
- SATO N., SZÉKÁCS, A. 2008.: *Milyen munkaerőt igényelnek a hazánkban működő távol-keleti cégek? Új utak a távol-keleti régió menedzsmentjében és kultúrájában otthonos emberi erőforrás képzése terén.* In: *Reformok útján. Tudományos Évkönyv.* Budapesti Gazdasági Főiskola. 116–125.

- SZÉKÁCS, A. 2006.: A női nyelv kérdésköre a japán nyelvben. (*Issues of women's language in Japanese language.*) In: Kegyesné, Sz. E., Simigné, F. S. (eds), *Sokszinű nyelvészet. Alkalmazott nyelvészeti gender-kutatás. Miskolc. 81–85.*
- THOMSON, C. K. AND IIDA, S. 2002.: *Nihongo kyoiku ni okeru seisa no gakushuu: Oosutoraria no gakushuusha no ishiki house yori (Gendered language in Japanese: Learner perceptions in Australia).* *Japanese-Language Education around the Globe. Tokyo. Vol.12. 1–20.*
- THOMSON, C. K. AND OTSUJI, E. 2009.: *Bijinesu nihongo kyoukasho to jendaa no tamenteki kousatsu (Multidimensional examination of gender in a business Japanese textbook.), Japanese-Language Education around the Globe. Tokyo. Vol. 19. 49–67.*
- USAMI, M. 2010.: *Poraitonesu to Jendaa – Kakusareta hegemonii (Az udvariasság és a gender – a rejtett hegemonia)* In: Nakamura, M. ed. *Jendaa de Manabu Gengogaku, Tokyo: Sekai Shisosha. 160–175.*
- WATANABE, T. 2006.: *Nihongo Kyouzai to Jendaa (Japánnyelvi tananyagok és a gender)* In: *Nihongo Jendaa Gakkai, Sasaki, M. (eds.) Nihongo to Jendaa. Tokyo: Hitsuji Shobo. 95–107.*